

Beyruni'nin burada gösterdiği yapıtlarını, O'nun gösterdiği kronolojik düzen içinde incelemektedir.

On üçüncü bölüm, Beyruni'nin yaşamının son on yılında yazdığı, ancak tarihi kesinlikle bilinmeyen "Kitâbu'l-Cemâhir fi Ma'rifeti'l-Cevâhir"e ayrılmıştır. Elimizde dört yazma nüshası bulunan bu kitap, Beyruni'nin bildiği tüm değerli metallere, minerallere ve ayrıca mineral ve metal alaşımları hakkında bilgi içermektedir. Yazar, 1963'de Rusça'ya çevrilmiş olan ⁵ bu kitap üstüne Sovyetler Birliği'nde yapılan çok sayıda inceleme ve araştırmalara değiniyor. Beyruni'nin yaşamının son aşamasındaki felsefi ve ahlaksal görüşlerini öğrenmek için temel kaynak olan bu kitabın bilim açısından özelliklerini belirtiyor ve konusunu inceliyor.

On dördüncü bölümde, Beyruni'nin yaşamının son iki yılında (1047-1048) Gazne'de yazdığı ve tamamlamadığı "Kitâbu's-Saydene" incelenmektedir. 1972'de Rusça'ya çevrilmiş olan ⁶ bu kitap, Önsöz'le birlikte 5 küçük bölümden oluşmaktadır. Yazar, Beyruni'nin bu kitabı yazdığı sırada başvurduğu kaynakları ayrıntılarıyla incelemektedir.

On beşinci bölümde yazar, Beyruni'nin uzun yaratıcılık dönemini yedi aşamaya ayırmaktadır : 1) Ket dönemi (983-990); 2) Kendi başına yaptığı bilimsel çalışmaların başlangıç dönemi (991-998); 3) Cürcan dönemi (998-1004); 4) Gürgeç dönemi (1004-1017); 5) Gazne dönemi (1018-1029); 6) Gazne dönemi (1030-1037); 7) Gazne'de son yıllar (1038-1048). Yazar daha sonra, Beyruni'nin, astronomi, geodezi, matematik, geometri, trigonometri, coğrafya, mineraloji, farmakoloji, filoloji, tarih alanlarında yaptığı katkılarını değerlendirmesini yapıyor. Beyruni'nin yaşamı ve yapıtları üstüne Doğu'da, Avrupa'da, Sovyetler Birliği'nde ve dünyanın öteki ülkelerinde yapılan çalışmaları ayrıntılı olarak anlatıyor. Ayrıca Beyruni'nin doğumunun 998. yılı münasebetiyle 1971'de Taşkent'te yapılan toplantıya sunulan 15 bildiri hakkında bilgi veriyor.

TÜTEN ÖZKAYA, Ph. D.

N. A. BASKAKOV: *Osnovne vehi razvitiya sovetского uygurovedeniya* (Sovyet Uygur Biliminin Gelişmesinde Başlıca Aşamalar) "Sovetskaya Tyurkologiya" Dergisi, No: 4 (1979), ss. 3-9.

Bu yazıda, Uygur halkının dili, yazını, folklorü, tarihi ve etnoğrafyası üzerine Sovyetler Birliği'nde yapılan çalışmalar anlatılmaktadır.

Türkoloji dallarından olan Sovyet Uygur biliminin gelişmesinde çok önemli rol oynayan S. E. Malov, elliyi aşkın yapıtında Uygur dili ve lehçeleri, yazını, folklorü, tarihi, kültürü ve etnoğrafyasını incelemiştir.

⁵ "Kitâbu'l-Cemâhir fi Ma'rifeti'l-Cevâhir" (El yazması nüshası Kayseri'de Raşid Efendi Kütüphanesi'nde bulunmaktadır). Çev.: Ş. Yalçınkaya. *Türkiyat Mecmuası* V, 1-26 (1935).

⁶ "Kitâbu's-Saydene" *Mukaddemesi*. (Bilinen biricik nüshası Bursa Genel Kitaplığı Kurşunlu Kütüphanesi 149 numarada bulunan bu yazma ilk olarak 1927'de Z. V. Togan tarafından bilim dünyasına tanıtılmıştır). Çev.: Ş. Yalçınkaya. İstanbul 1937. = İ. Ü. Tıp Enst. neşriyatı. No. 9.

1930-40 yıllarında Uygur kültürü, yazını ve dili alanında inceleme ve araştırmalar yapan Alma-Ata, Taşkent ve Frunze gibi bilim merkezleri dışında, Leningrad ve Moskova Doğubilimi enstitülerinde Uygurca öğretilmeye başladı. Bu dönemde, K. Aşurov, A. K. Borovkov, V. M. Nasilov, V. Saliev ve K. K. Yudahin Uygurca üzerinde çalışmalar yaptılar. N. A. Baskakov ve T. R. Rahimov ilk küçük Rusça-Uygurca sözlük yayımladı. Uygur yazınına ilişkin sorunlar, N. İsrailov, M. Karataev, A. Abdullin, A. Nogmanov, A. Ansari, Z. Başiri, N. Mavaev, A. Hudaykulov, O. Kasimov, A. Muhammediev, A. Pozibakiev, Z. Torehanov, K. Hasanov'ın yapıtlarında ele alınmıştır. Uygur folklorü alanında, Z. Başiri, N. Mavaev, A. Pozibakiev, Uygur halkının tarihi ve kültürü üzerine, S. F. Ol'denburg, A. Yu. Yakubovskiy, M. F. Gavrilov, V. F. Şahmatov incelemeler yayımlamışlardır. 1950-60 yıllarında A. Ya. Valitova, M. Hamraev, U. Mamatahunov, K. Tohtamov, A. Mametov, M. Aliev, K. Hasanov, E. V. Lizunov Uygur yazını, P. İ. Fesenko, T. R. Rahimov, A. İdayatov, M. N. Kabirov, K. Usmanov, D. İ. Tihonov, V. F. Şahmatov, Uygur halkının tarihi üzerine incelemeler yaptı. 1960-70 yıllarında, Uygurca alanında, S. E. Malov, E. R. Tenişev, G. S. Sadvakasov, A. T. Kaydarov, T. Rahimov, T. Talipov, İ. İsmailov, A. Şamieva'nın çalışmalarını kaydetmek gerekir. Uygur yazını ve folklorü üzerine, M. Hamraev, A. Valitova, R. Kadiri, P. Sabitova, A. Mamatahunov, S. Mollaodov, Yu. Muhlisov, K. Tohtamov, Uygur halkı ve kültür tarihi alanında, T. Rahimov, S. G. Klyaştorıny, D. Tihonov, M. Kabirov, M. Turganov, H. Vahidov, E. Mamedova, M. Kutlukov, M. Puziev, A. Valitova inceleme ve araştırma yapmışlardır. Yazar, redaktörlüğünü G. S. Sadvakasov, R. G. Hodjaev ve G. M. İshakov'un yaptığı "Materialı po istorii i kul'ture Uygurskogo naroda" (Uygur Halkının Tarihi ve Kültürü Hakkında Malzemeler) başlıklı kitabın, Uygur halkının tarih ve kültürü üzerine 1978'de yayımlanan en son çalışma olduğunu kaydederek yazısına son veriyor.

TÜTEN ÖZKAYA Ph, D.

S. G. KLYAŞTORNIY: *Naskal'ne runičeskie nadpisi Mongolii* (Moğolistan'da Kayalar Üzerine Yazılmış Rünik Yazılar) "Tyurkologičeskiy sbornik, 1975" 1978 İzd-vo "Nauka" ss. 151-158.

Yazar, kayalar üzerine yazılmış çok sayıda rünik yazının, 1968-69 ve 1974-75 yıllarında yapılan açınsama sırasında tarafından ortaya çıkarıldığını ya da yenibaştan incelendiğini belirtmektedir. Kayalara oyulmuş bu tür rünik epigrafiye, Doğu Moğolistan bozkırları dışında, Moğolistan'ın her yerinde rastlanmaktadır. Bu yazıda, Tes ırmağında, Gurvaljin-ula, Hangıtat-hat ve Hentey'de bulunan kayalar üzerindeki rünik yazılar incelenmektedir.

B. Ya. Vladimirtsov, 1915 yılında Kuzey-Batı Moğolistan'a yaptığı gezi sırasında, Tes ırmağı vadisinde kayalara oyulmuş rünik yazı bulmuştu. Ancak bu bulguyla ilgili inceleme yazısını yayımlayamadı. Bu yazı LO İVAN kitaplığında bulunmaktadır. Yazar, bu yazıyı, 1969 ve 1975 yıllarında olmak üzere iki kez gözden geçirdiğini ve B. Ya. Vladimirtsov'un yanlış yorumlarına doğruluk ve açıklık getirdiğini belirtmektedir. Bu rünik yazı, VIII. yüzyılın ikinci yarısı ile IX. yüzyılın başı arasında tarihlenmektedir. Yazar, 1975 yılında Gurvaljin-ula dağı yamaç-